

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy panią poseł Anitę Czerwińską.

(-) Waldemar Andzel; (-) Marek Ast; (-) Barbara Bartuś; (-) Joanna Borowiak; (-) Lidia Burzyńska; (-) Dominika Chorośńska; (-) Krzysztof Czarnecki; (-) Przemysław Czarnecki; (-) Anita Czerwińska; (-) Zbigniew Dolata; (-) Elżbieta Duda; (-) Barbara Dziuk; (-) Ewa Filipiak; (-) Grzegorz Gaża; (-) Jarosław Gonciarz; (-) Czesław Hoc; (-) Zbigniew Grzegorz Hoffmann; (-) Lech Kołakowski; (-) Henryk Kowalczyk; (-) Krzysztof Janusz Kozik; (-) Leonard Krasulski; (-) Marta Kubiak; (-) Krzysztof Lipiec; (-) Grzegorz Lorek; (-) Jerzy Materna; (-) Marek Matuszewski; (-) Anna Milczanowska; (-) Kazimierz Moskal; (-) Elżbieta Płonka; (-) Piotr Polak; (-) Violetta Porowska; (-) Marcin Porzucek; (-) Urszula Rusecka; (-) Paweł Rychlik; (-) Edward Siarka; (-) Kazimierz Smoliński; (-) Krzysztof Sobolewski; (-) Agnieszka Soin; (-) Marek Suski; (-) Andrzej Szlachta; (-) Ewa Szymańska; (-) Adam Śnieżek; (-) Robert Telus; (-) Ryszard Terlecki; (-) Mariusz Trepka; (-) Sylwester Tułajew; (-) Jan Warzecha; (-) Tadeusz Woźniak; (-) Jarosław Zieliński; (-) Wojciech Zubowski.

USTAWA

z dnia ...

**o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu**

Art. 1

W ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2019.1882 j.t.) w art. 4 wprowadza się następujące zmiany:

1) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Zbrodnie:

- 1) stanowiące według prawa międzynarodowego zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, o których mowa w art. 1 pkt 1 lit. a oraz
- 2) komunistyczne, w rozumieniu art. 2, niebędące zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości
– nie ulegają przedawnieniu.

2) ust. 1a uchyla się.

3) Po ust. 1a dodaje się ust. 1b w brzmieniu:

„1b. Do ust. 1 pkt 2 przepisu art. 4 § 1 Kodeksu karnego nie stosuje się.

Art. 2

Do postępowań, do których miał zastosowanie art. 4 ust. 1a ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

Art. 3

Ustawa wchodzi w życie z dniem 31 lipca 2020 roku.

UZASADNIENIE

Preambuła do Konstytucji RP stanowi, że obywatele przyjęli ją „pomni gorzkich doświadczeń z czasów, gdy podstawowe wolności i prawa człowieka były w naszej Ojczyźnie łamane”. Na ustawodawcy spoczywa prawny obowiązek zapewnienia organom państwa możliwości ścigania zbrodni komunistycznych oraz sądom sprawiedliwego ich osądzenia. Dlatego w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wskazano w szczególności na konieczność zachowania pamięci o ogromie ofiar, strat i szkód poniesionych przez Naród Polski w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu, obowiązek ścigania zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i zbrodni wojennych, a także powinność zadośćuczynienia wszystkim pokrzywdzonym przez państwo łamiące prawa człowieka, jako wyraz naszego przekonania, że żadne bezprawne działania państwa przeciwko obywatelom nie mogą być chronione tajemnicą ani nie mogą ulec zapomnieniu.

Europejski Trybunał Praw Człowieka również konsekwentnie stoi na stanowisku, że do obowiązków demokratycznego państwa prawnego należy osądzenie zbrodni, które zostały popełnione w ustrojach totalitarnych (autorytarnych) i nie były ścigane z przyczyn politycznych. Do takich należą okresy II wojny światowej, Rzeczypospolitej Polskiej lat 1944 - 1952 oraz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Osądzenie zbrodni komunistycznych ma nie tylko wymiar prawny, lecz stanowi ono również wyraz potępienia moralnego takich czynów, ugruntowania w świadomości społecznej ich karygodności, a także zapewnienia pokrzywdzonym, ich rodzinom i całemu społeczeństwu poczucia sprawiedliwości. Dopuszczenie do przedawnienia zbrodni komunistycznych stanowi natomiast zaprzeczenie wartościom konstytucyjnym oraz powszechnie uznawanym przez społeczność międzynarodową, a także wyraz nieracjonalnej polityki kryminalnej państwa. Brak wyraźnego prawnego i moralnego potępienia takich czynów, stanowiących emanację i warunek konieczny poprzedniego ustroju, może na dłuższą metę prowadzić do tworzenia się ruchów popierających ideologię komunistyczną.

Niewszczywanie lub umarzanie powstępowania karnych z powodu przedawnienia karalności przestępstw nieściganych w poprzednim ustroju z powodów politycznych tworzy w świadomości społecznej brak poczucia sprawiedliwości oraz obraz braku prawidłowego funkcjonowania aparatu państwa. Budowanie demokratycznego państwa prawa wymaga rozliczenia przeszłości i umocnienia tych wartości oraz zasad, dzięki którym Polska przetrwała czas zniewolenia. Sprawiedliwość, naprawianie krzywd, ukaranie winnych to podstawowe obowiązki i jednocześnie warunki funkcjonowania demokratycznego państwa prawa.

Przedawnienie zbrodni komunistycznych może mieć również wpływ na brak możliwości zastosowania przepisu art. 10 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, (Dz.U. 2020 poz. 723), który przewiduje utratę (nieprzysługiwanie) prawa do zaopatrzenia emerytalnego na podstawie tej ustawy w przypadku spełnienia przesłanek określonych w tym przepisie. Skazanie prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo

umożliwia również orzeczenie wobec sprawcy środka karnego obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki na rzecz pokrzywdzonego. Taki wyrok w praktyce ułatwia również dochodzenie odszkodowania (zadośćuczynienia) w postępowaniu cywilnym.

Powszechnie przyjmuje się, że instytucja przedawnienia karalności nie jest prawem sprawcy przestępstwa (prawem człowieka), czy nawet ekspektatywą takiego prawa, lecz instrumentem polityki kryminalnej. Trybunał Konstytucyjny m.in. w wyroku z dnia 25 maja 2004 r. (SK 44/03, OTK-A 2003/5, poz. 46) i 15 października 2008 r. (P 32/06, OTK-A 2008/8, poz. 138) wskazał, że przedawnienie nie jest konstytucyjnie chronionym prawem obywatela podkreślając, że obywatel nie może oczekiwać korzyści, które mogłyby dla niego wynikać w związku z naruszeniem prawa ze względu na taką a nie inną politykę karną, bo ta może podlegać modyfikacjom. Inne podejście do instytucji przedawnienia prowadziłyby do premiowania tych przestępców, którzy wytrwale podejmują działania zmierzające do uniknięcia odpowiedzialności karnej (TK P 32/06).

Nie ulega więc wątpliwości, że możliwe jest przedłużenie okresów przedawnienia karalności i stosowanie ich do czynów, które nie uległy przedawnieniu. Przepis art. 44 Konstytucji RP przewiduje zawieszenie biegu przedawnienia karalności przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych, które nie mogą być ścigane z przyczyn politycznych, do momentu ich ustania. Przejawem realizacji tej zasady jest przepis art. 4 ust. 1a. ustawy zmienianej projektem, zgodnie z którym, „bieg terminu przedawnienia zbrodni komunistycznych, w rozumieniu art. 2, niebędących zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości, rozpoczyna się od dnia 1 sierpnia 1990 r. Karalność tych zbrodni ustaje po 40 latach, gdy czyn stanowi zbrodnię zabójstwa, oraz po 30 latach, gdy czyn stanowi inną zbrodnię komunistyczną. Przepisu art. 4 § 1 Kodeksu karnego nie stosuje się.” Zgodnie ze zdaniem trzecim tego przepisu wyłączone zostaje zastosowanie ustawy obowiązującej poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy, tj. przewiduje krótsze okresy przedawnienia (art. 4 § 1 k.k.). Przedawnienie karalności zbrodni wojennych oraz przeciwko ludzkości nie jest przewidziane w ustawodawstwie, co stanowi realizację zasady wyrażonej w art. 43 Konstytucji RP.

Dnia 1 sierpnia 2020 r. nastąpi przedawnienie karalności zbrodni komunistycznych, które nie stanowią zbrodni zabójstwa lub zbrodni wojennych i przeciwko ludzkości. Aby uniknąć przedawnienia karalności takich czynów konieczna jest zmiana przepisu art. 4 ust. 1a ustawy zmienianej w niniejszym projekcie ustawy.

Wnioskodawcy poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu proponują w imię społecznej sprawiedliwości wprowadzić zapis, który określi zbrodnie komunistyczne, w rozumieniu art. 2 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, niebędące zbrodniami wojennymi lub zbrodniami przeciwko ludzkości jako zbrodnie nie ulegające przedawnieniu, podobnie jak dzieje się to w przypadku zbrodni stanowiących według prawa międzynarodowego zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne. Konsekwencją zmienionego zapisu art. 4 ust. 1 będzie uchylenie art. 4 ust. 1a.

Projekt wywołuje pozytywne skutki społeczne i prawne.

Projekt ustawy nie pociąga za sobą obciążenia budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.